

جمهوری اسلامی ایران

مدیریت حوزه علمیه استان قم

رساله علمی سطح ۳

آسیب شناسی و راهکارهای ارتقاء نقش

روحانیت در آموزش و پرورش

استاد راهنما: حجه الاسلام دکتر محمد مهدی نادری

استاد مشاور: حجه الاسلام دکتر سید ابراهیم حسینی

محقق: محمد الله بخش

۰۰۲۶۱۱

تاریخ: ۱۳۹۴/۲/۲۳

چکیده

آموزش و پرورش یکی از مهم ترین نهادهای فرهنگی در جهت تعلیم و تربیت است. همانطور که نهاد روحانیت و حوزه های علمیه موثرترین نهاد تعلیم و تربیت دینی است. /

با توجه به ماهیت انقلاب اسلامی که فرهنگی و عقیدتی است، توقع می رفت که نهاد روحانیت همیشه و به خصوص پس از وقوع انقلاب اسلامی نقش بسیار فعالی در عرصه تعلیم و تربیت به ویژه در نهاد آموزش و پرورش ایفاء کند.

اما با گذشت چند سال هنوز جایگاه روحانیت در آموزش و پرورش رسمی کشور به طور کامل مشخص نیست. بنابراین سوالی که این رساله در پی پاسخگویی به آن می باشد، این است که چه آسیب ها و راهکارهایی در جهت ارتقاء نقش روحانیت در آموزش و پرورش وجود دارد.

با در نظر گرفتن مجموعه اقداماتی که تاکنون هم در حوزه های علمیه و هم در آموزش و پرورش در مسیر حضور روحانیت در عرصه آموزش و پرورش انجام گرفته است، اولین هدف این می باشد که ضمن آشنایی بیشتر از این اقدامات انجام گرفته، نقاط ضعف و آسیب هایی را در نظر گرفت که این آسیب ها یا هم اکنون وجود دارد و یا قابل پیش بینی خواهد بود.

هدف بعدی بر شمردن اهداف روحانیون از حضور در آموزش و پرورش به عنوان نقاط مطلوب می باشد و در نهایت در مقایسه وضع موجود برای رسیدن به آن اهداف عالی راهکارهایی ارائه می شود.

برای برشمردن مجموعه اقدامات انجام شده چه در قوانین مصوب و چه در صحنه میدانی و بر شمردن اهداف مطلوب تعامل روحانیت با آموزش و پرورش از روش توصیفی استفاده شده است و آنجا که به آسیب ها و راهکارها می پردازیم با روش توصیفی تحلیلی و استفاده از کلمات بزرگان و صاحب نظران این دو عرصه مطالب گرد آوری شده است.

کلید واژه ها: تعلیم و تربیت، آموزش و پرورش، روحانیت، حوزه های علمیه، انقلاب اسلامی و تعلیم و تربیت اسلامی، فرهنگ و مذهب.

۱	طرح تحقیق.....
۲	۱- بیان مسأله.....
۳	۲- اهمیت تحقیق.....
۷	۳- پیشینه تحقیق.....
۹	۴- اهداف و فواید تحقیق.....
۱۱	۵- سوالات تحقیق.....
۱۲	۶- روش تحقیق.....
۱۴	فصل اول: کلیات.....
۱۵	۱- روحانیت.....
۱۵	۱-۱ مفهوم شناسی.....
۱۸	۲-۱ رسالت و اهداف.....
۲۳	۳-۱ تاریخچه.....
۲۸	۲- آموزش و پرورش در ایران.....
۲۸	۱-۲ مفهوم شناسی.....
۳۳	۲-۲ رسالت و اهداف.....
۳۶	۳-۲ تاریخچه.....
۴۲	۴-۲ اهمیت.....
۴۵	۳- سابقه تعامل روحانیت در آموزش و پرورش.....
۵۰	۴- ضرورت تعامل روحانیت و آموزش و پرورش.....
۵۹	فصل دوم: نگاهی به حضور روحانیت در آموزش و پرورش در وضع موجود.....
۵۹	۱) سطح کلان.....
۶۰	۱-۱) از حیث ساختار:.....
۶۶	۲-۱) از حیث محتوا:.....
۶۸	۲) در سطح خرد.....
۶۸	۱-۲) از حیث ساختار:.....
۷۲	۲-۲) از حیث محتوا:.....
۷۷	۳) شیوه های ورود روحانیون به آموزش و پرورش.....
۸۵	۴) امکانات موجود جهت حضور روحانیون در آموزش و پرورش.....

۸۶	فصل سوم: تعامل مطلوب حضور روحانیت در آموزش و پرورش
۸۹	۱-۱ سطح کلان
۸۹	۱-۱-۱ از حیث ساختار:
۹۰	۱-۱-۲ از حیث محتوا:
۹۵	۲-۱ در سطح خرد
۹۵	۱-۲-۱ از حیث ساختار:
۹۸	۱-۲-۲ از حیث محتوا:
۱۰۲	۳-۱ سطح علمی و عملی مورد نیاز آموزش و پرورش از طلاب
۱۰۶	فصل چهارم: ارتقاء نقش روحانیت در آموزش و پرورش به سطح مطلوب
۱۰۶	۱- مشکلات و راهکارهای حضور حوزه در آموزش و پرورش
۱۰۶	۱-۱-۱ عدم ثبات نظام آموزش و پرورش با تغییر مدیران سیاسی
۱۱۰	۱-۱-۲ نداشتن دغدغه در آموزش و پرورش
۱۱۲	۱-۱-۳ شکل گیری جو منفی از حضور روحانیون در آموزش و پرورش
۱۱۸	۱-۱-۴ عدم ارائه و استخراج روش های آموزشی از منابع دینی
۱۲۱	۱-۱-۵ کمبود نیروی انسانی متعهد و آشنا به مسائل تعلیم و تربیت
۱۲۷	۲- پیشنهادها جهت ارتقاء تعامل روحانیت و آموزش و پرورش
۱۳۲	فصل پنجم: جمع بندی و نتایج
۱۳۸	منابع
۱۴۵	ضمائم
۱۴۵	ضمیمه ۱: اهداف کلی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران
۱۴۸	ضمیمه ۲: قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش
۱۵۳	ضمیمه ۳: شورای عالی آموزش و پرورش
۱۶۲	ضمیمه ۴: آیین نامه کمیته همکاری سازمان آموزش و پرورش و حوزه های علمیه
۱۶۴	ضمیمه ۵: قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استانها، شهرستانها و مناطق کشور

طرح تحقیق

- ۱- بیان مساله
- ۲- اهمیت موضوع
- ۳- پیشینه تحقیق
- ۴- اهداف و فواید تحقیق
- ۵- سوال اصلی و سوالات فرعی
- ۶- روش تحقیق

۱- بیان مسأله

یکی از دغدغه های بسیار مهمی که نظام جمهوری اسلامی ایران با آن مواجهه است، موضوع آموزش و پرورش می باشد.

این نهاد، به عنوان بزرگترین نهادی که در بردارنده مجموعه ای عظیم از نسل جوان و رو به رشد جامعه می باشد، از اهمیت به سزایی در تحقق اهداف عالی انقلاب برخوردار است.

از طرفی، روحانیت دلسوز و متعهد نیز همواره با بهره گیری از آموزه های دینی خویش بر تربیت و آموزش از همان سنین ابتدایی عمر انسان تأکید دارند.

حضور روحانیت در عرصه آموزش و پرورش کشور از جمله موضوعاتی است که توجه بسیاری از طلاب حوزه های علوم دینی را به خود جلب کرده است.

حضور فعال و موثر روحانیت در این عرصه، یکی از برنامه های انقلاب عظیم اسلامی در جهت عمق بخشی به ارزش های جامعه دینی و هدایت مجموعه های تربیتی و آموزشی به سمت نظام آرمانی تکامل یافته اسلامی است و این مهم را می توان در مطالعه سیر تشکیل آموزش و پرورش از قبل از انقلاب تا مراحل تکوینی آن در بعد از انقلاب با حضور روحانیونی چون شهید بهشتی ها و شهید مطهری ها و باهنرها یافت.

حقیقت امر این است که اگر بخواهیم نمونه ای عالی و تکامل یافته پیاده سازی اسلام را در نظام آموزش و پرورش داشته باشیم، نیاز به ورود بیشتر و بهتر عالمان دینی در این حوزه داریم.

نقش و جایگاه تعامل و کارکرد هایی که این عزیزان بعد از گذشت سی و اندی سال پس از شروع انقلاب اسلامی در سازمان آموزش و پرورش ایفاء می کنند، مسأله ای بود که ذهن نگارنده را به خود مشغول کرده بود.

به نظر می رسد بعد از گذشت چند سال از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی هنوز به آن اهداف عالی که روحانیت از حضور خود در عرصه آموزش و پرورش دارد دست نیافته ایم.

این که در راستای حضور روحانیون در آموزش و پرورش چه اقداماتی تاکنون صورت گرفته و در جهت موثرتر شدن این ارتباط، چه اقداماتی باید صورت پذیرد و در این مسیر، یعنی در جهت تعامل بین این دو نهاد علمی و تربیتی یکی به نام حوزه و دیگری سازمان آموزش و پرورش کشور، چه آسیب هایی وجود دارد، از جمله مواردی است که در این رساله سعی شده است تا ضمن بررسی وضعیت موجود در جهت شناساندن کارهایی که تاکنون هم در نظام آموزش و پرورش و هم در نهاد حوزه های علمیه انجام شده است، بپردازد و راهکارهایی را نیز با بهره گیری از رهنمود های بزرگان این دو نهاد علمی و تربیتی کشور، برای ارتقاء به یک وضعیت مطلوب و کاهش آسیب ها، بر شمرد.

۲- اهمیت تحقیق

در طول این چند سال که از شروع انقلاب می گذرد، در تعامل بین دو نهاد حوزه های علمیه و آموزش و پرورش کشور، اقداماتی انجام گرفته و تجربه هایی کسب شده است. ولی هنوز مدیران جامعه و متصدیان هر دو نهاد اذعان دارند که چالش بین باید ها و هست ها بسیار است.

حل نشدن بسیاری از مشکلات، مشخص نبودن مرزها در ارتباط با حضور روحانیت در عرصه آموزش و پرورش، اهتمام حوزویان به سنت های رایج در حوزه ها و نبودن دیدگاه مناسب برای حضور روحانیت در عرصه های اجتماعی از جمله آموزش و پرورش ... همه حکایت از این کاستی ها دارد.

اگر چه ممکن است ارزش های جامعه دارای شدت و ضعف باشند و با در چگونگی انتقال مفاهیم و آموزه های ارزشی به نسل های بعدی بین دیدگاه های مختلف تفاوت هایی باشد، ولی همگی بر انتقال این مفاهیم به نسل های بعد چه در کلام و چه در عمل اصرار دارند.

این اهمیت و تأکید در دین مبین اسلام نیز آمده است، به عنوان نمونه می یابیم که در منابع قرآنی و روایی، واژه ها و تعبیری همچون «علموا»^۱، «اذبوا اولادکم»^۲ و «بادروا اولادکم بالحدیث»^۳ و ابوابی چون «حق الولد علی الوالد»^۴ و امثال آن، همه حکایت از این مهم دارد.

در کنار مباحث نظری اسلام که آموزه های کلی خود را در قرآن مجید مطرح کرده، از پیامبر گرامی به عنوان اسوه و الگو یاد می کند و کسانی که امید ترقی در این راه را دارند، سفارش به پیروی از این راه می شوند و با تعبیری همچون «كونوا دعاة الناس باعمالکم...»^۵ بر این مهم نیز تأکید شده است.

از نظرگاه اسلام، دستورات علمی و عملی، نتیجه مجموعه ارزش های برگرفته از هدایت دینی است. اموری که با سرشت اولیه و دست نخورده انسان و به تعبیر قرآنی، با فطرت او سازگار است.

۱. امام علی (علیه السلام) می فرماید: «علموا صیانتکم ما یضعهم الله به، لا تغلب علیهم المرجحة برأبها یعنی به کودکان چیزی بیاموزید که خداوند آن چیز را سودمند قرار داده است. نا صاحبان افکار باطل آنان را گمراه سازند.» ابن بابویه، محمد بن علی: التحصیل، ج ۲، ص ۶۱۲.

۲. پیامبر (صلی الله علیه و آله) می فرماید: اذبوا اولادکم علی ثلاثة خصال: حنة نیکم، حنة اهل بینه، و فراهه القرآن یعنی فرزندان خود را بر سه ویژگی تربیت کنید: دوست داشتن پیامبرتان، دوست داشتن اهل بیت او و خواندن قرآن. علاء الدین علی المتقی، کترالعمال، ج ۴۵۴-۹.

۳. امام جعفر صادق (علیه السلام) می فرماید: بادروا اولادکم بالحدیث قبل از یسئفکم الیهم المرجحة یعنی در تعلیم سخنان ما نسبت به فرزندانمان بشتابید قبل از آنکه مرجحه بر شما سبقت بگیرد. کلینی، محمد بن یعقوب: کافی، ج ۲، ص ۱۷.

۴. مجلسی، محمد باقر: بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۵۸.

۵. کلینی، محمد بن یعقوب: کافی، ج ۲، ص ۷۸.

۱- بیان مسأله

یکی از دغدغه های بسیار مهمی که نظام جمهوری اسلامی ایران با آن مواجهه است، موضوع آموزش و پرورش می باشد.

این نهاد، به عنوان بزرگترین نهادی که در بردارنده مجموعه ای عظیم از نسل جوان و رو به رشد جامعه می باشد، از اهمیت به سزایی در تحقق اهداف عالی انقلاب برخوردار است. از طرفی، روحانیت دلسوز و متعهد نیز همواره با بهره گیری از آموزه های دینی خویش بر تربیت و آموزش از همان سنین ابتدایی عمر انسان تاکید دارند.

حضور روحانیت در عرصه آموزش و پرورش کشور از جمله موضوعاتی است که توجه بسیاری از طلاب حوزه های علوم دینی را به خود جلب کرده است.

حضور فعال و موثر روحانیت در این عرصه، یکی از برنامه های انقلاب عظیم اسلامی در جهت عمق بخشی به ارزش های جامعه دینی و هدایت مجموعه های تربیتی و آموزشی به سمت نظام آرمانی تکامل یافته اسلامی است و این مهم را می توان در مطالعه سیر تشکیل آموزش و پرورش از قبل از انقلاب تا مراحل تکوینی آن در بعد از انقلاب با حضور روحانیونی چون شهید بهشتی ها و شهید مطهری ها و باهنرها یافت.

حقیقت امر این است که اگر بخواهیم نمونه ای عالی و تکامل یافته پیاده سازی اسلام را در نظام آموزش و پرورش داشته باشیم، نیاز به ورود بیشتر و بهتر عالمان دینی در این حوزه داریم.

نقش و جایگاه تعامل و کارکرد هایی که این عزیزان بعد از گذشت سی و اندی سال پس از شروع انقلاب اسلامی در سازمان آموزش و پرورش ایفاء می کنند، مسأله ای بود که ذهن نگارنده را به خود مشغول کرده بود.

به نظر می رسد بعد از گذشت چند سال از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی هنوز به آن اهداف عالی که روحانیت از حضور خود در عرصه آموزش و پرورش دارد دست نیافته ایم.

این که در راستای حضور روحانیون در آموزش و پرورش چه اقداماتی تاکنون صورت گرفته و در جهت موثرتر شدن این ارتباط، چه اقداماتی باید صورت پذیرد و در این مسیر، یعنی در جهت تعامل بین این دو نهاد علمی و تربیتی یکی به نام حوزه و دیگری سازمان آموزش و پرورش کشور، چه آسیب هایی وجود دارد، از جمله مواردی است که در این رساله سعی شده است تا ضمن بررسی وضعیت موجود در جهت شناساندن کارهایی که تاکنون هم در نظام آموزش و پرورش و هم در نهاد حوزه های علمیه انجام شده است، پردازد و راهکارهایی را نیز با بهره گیری از رهنمود های بزرگان این دو نهاد علمی و تربیتی کشور، برای ارتقاء به یک وضعیت مطلوب و کاهش آسیب ها، بر شمرد.

۲- اهمیت تحقیق

در طول این چند سال که از شروع انقلاب می گذرد، در تعامل بین دو نهاد حوزه های علمیه و آموزش و پرورش کشور، اقداماتی انجام گرفته و تجربه هایی کسب شده است. ولی هنوز مدیران جامعه و متصدیان هر دو نهاد اذعان دارند که چالش بین باید ها و هست ها بسیار است.

حل نشدن بسیاری از مشکلات، مشخص نبودن مرزها در ارتباط با حضور روحانیت در عرصه آموزش و پرورش، اهتمام حوزویان به سنت های رایج در حوزه ها و نبودن دیدگاه مناسب برای حضور روحانیت در عرصه های اجتماعی از جمله آموزش و پرورش ... همه حکایت از این کاستی ها دارد.

اگر چه ممکن است ارزش های جامعه دارای شدت و ضعف باشند و یا در چگونگی انتقال مفاهیم و آموزه های ارزشی به نسل های بعدی بین دیدگاه های مختلف تفاوت هایی باشد، ولی همگی بر انتقال این مفاهیم به نسل های بعد چه در کلام و چه در عمل اصرار دارند.

این اهمیت و تاکید در دین مبین اسلام نیز آمده است، به عنوان نمونه می یابیم که در منابع قرآنی و روایی، واژه ها و تعبیری همچون «علموا»^۱، «ادبوا اولادکم»^۲ و «بادروا اولادکم بالحدیث»^۳ و ابوابی چون «حق الولد علی الوالد»^۴ و امثال آن، همه حکایت از این مهم دارد.

در کنار مباحث نظری اسلام که آموزه های کلی خود را در قرآن مجید مطرح کرده، از پیامبر گرامی به عنوان اسوه و الگو یاد می کند و کسانی که امید ترقی در این راه را دارند، سفارش به پیروی از این راه می شوند و با تعبیری همچون «کونوا دعاة الناس باعمالکم»^۵ بر این مهم نیز تأکید شده است.

از نظرگاه اسلام، دستورات علمی و عملی، نتیجه مجموعه ارزش های برگرفته از هدایت دینی است. اموری که با سرشت اولیه و دست نخورده انسان و به تعبیر قرآنی، با فطرت او سازگار است.

۱. امام علی (علیه السلام) می فرماید: «علموا صیباکم ما یفعمهم الله به، لا تغلب علیهم المرجه برأیها یعنی به کودکانان چیزی بیاموزید که خداوند آن چیز را سودمند قرار داده است. تا صاحبان افکار باطل آنان را گمراه نسازند.» ابن بابویه، محمد بن علی: الحصال، ج ۲، ص ۶۱۲.

۲. پیامبر (صلی الله علیه و آله) می فرماید: ادبوا اولادکم علی ثلاثه خصال: حب نیکم، حب اهل بینه، و قراءه القرآن یعنی فرزندان خود را بر سه ویژگی تربیت کنید: دوست داشتن پیامبرتان، دوست داشتن اهل بیت او و خواندن قرآن. علاء الدین علی العتقی، کنز العمال، ج ۴، ص ۴۵۴۰۹.

۳. امام جعفر صادق (علیه السلام) می فرماید: بادروا اولادکم بالحدیث قبل از یسئکم بهم المرجه یعنی در تعلیم سخنان ما نسبت به فرزندانان بشتابید قبل از آنکه مرجه بر شما سبقت بگیرد. کلینی، محمد بن یعقوب: کافی، ج ۲، ص ۴۷.

۴. مجلسی، محمد باقر: بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۵۸.

۵. کلینی، محمد بن یعقوب: کافی، ج ۲، ص ۷۸.

در نظامی که بر مبنای اسلام شکل گرفته است، نمی توان بدون در نظر گرفتن آموزه ها و راهکارهایی که اسلام به عنوان دین تکامل یافته در همه زمینه های هدایت بشری، به خصوص در حوزه آموزشی و پرورشی معرفی می کند، را نادیده انگاشت.

روحانیت نیز در نظام جمهوری اسلامی ایران به عنوان طلایه دار معرفی و پیاده سازی مدینه شهر اسلامی، می بایستی جلودار هدایت مجموعه های آموزشی و تربیتی کشور اسلامی ایران باشد.

این اهمیت را می توان در کلام بزرگان معاصر نیز یافت. آنجا که عالم بزرگوار استاد شهید مطهری با عنایت به ضعف ها و تاکید بر اصلاح آن در درون روحانیت و نهادهای بیرون از آن، اعلام می دارد: «اگر این پرجمداری از دست روحانیت گرفته شود و به دست به اصطلاح روشنفکران بیفتد، یک قرن که هیچ یک نسل هم که بگذرد، اسلام به کلی مسخ می شود. زیرا حامل فرهنگ اصیل اسلامی، در نهایت، باز هم همین گروه روحانیان متعهد هستند.»^۶

یکی از مهمترین بسترهایی که کار تربیتی و آموزشی در این نظام را می طلبد، آموزش و پرورش است که حدود ۱۸ میلیون دانش آموز را در خود جای داده است.

اهمیت بحث در این باره یعنی پررنگ تر شدن حضور روحانیون در آموزش و پرورش، آنجا نمایان تر می شود که نهاد آموزش و پرورش به لحاظ هویت وجودی مخصوص خودش، هم تربیت دانش آموزان را به عهده دارد و هم از طرفی با پرسنل شاغل در این نهاد سرو کار دارد و همچنین خانواده هایی که به نوعی فرزندانشان حداقل در مقطعی از سنین عمرشان در مدارس سپری خواهند کرد، فراپوشی گسترده ای را تشکیل می دهند که اهمیت تعامل روحانیون را در این عرصه بهتر و بیشتر می نمایاند.

بسیاری از طلاب حوزه های علمیه با در نظر گرفتن این اهمیت و با احساس دغدغه ای جدی خود را ملزم به حضور در عرصه های آموزشی کشور از جمله آموزش و پرورش می دانند.

تلاش در جهت شناساندن این بحث، یعنی ترسیم نمایی روشن از وضعیت موجود تعامل و ارتقاء آن به سطح مطلوب، قطعاً پژوهش های گسترده ای را می طلبد، تا علاوه برای اینکه حضور بیشتر و بهتر طلاب را در این عرصه به یک رویکردی پویا تبدیل کند، زمینه های راه حل یابی اسلامی در جهت کاهش آسیب های احتمالی موجود در نظام تربیت و آموزش فعلی کشورمان را فراهم نماید.

چرا که اساساً اگر روحانیت با حضور خود تلاش کند تا هویت دانش آموزان، هویتی دینی و اعتقادی شود، آن وقت چنین فردی وقتی وارد دانشگاه می شود یا در مناصب گوناگون کشوری قرار می گیرد، به معنای واقعی می تواند در خدمت نظام اسلامی قرار گیرد.

نظر به چنین اهمیتی است که مقام معظم رهبری می فرمایند:

۶. مطهری، مرتضی؛ پیرامون انقلاب اسلامی، ص ۱۸۶.

«حوزه در عرصه های برون حوزوی به ویژه در عرصه بسیار وسیع و تاثیرگذار آموزش و پرورش تحرک بیشتر و حضور فعال داشته باشد»^۷
ایشان در جای دیگر می فرمایند:

«آموزش و پرورش کنونی کشور ما ساخته و پرداخته فکر ما و برنامه های ما و فلسفه ما نیست. بنای کار بر آن فلسفه ای نبود که ما امروز دنبال آن هستیم»^۸
یادمان نرود که تعلیم و تربیت و با آموزش و پرورش دو روی یک سکه اند که تبلور و درخشش یکی، جز در آینه دیگری امکان پذیر نیست. در واقع تعلیم بدون تربیت و آموزش بدون پرورش هیچ فایده ای نخواهد داشت.

اساسا مساله تعلیم و تربیت بزرگ ترین و دشوارترین مساله ای است که انسان با آن درگیر است.
کانت فیلسوف شهیر قرن هیجدهم معتقد است:

«بشر تنها با تعلیم و تربیت آدم تواند شد و آدمی جز آنچه تربیت از او می سازد نیست»^۹
و صد البته تربیت دینی و اسلامی فرزندان این مرز و بوم که بازتاب نگرش جامعه اسلامی به تربیت توأمان معنوی و علمی است، تنها با تکیه بر تفکرات ناب اسلامی و با پشتیبانی فکری حوزه های علمی می تواند محقق گردد.

دشمنان پیشرفت این انقلاب نیز به این اصل پی برده اند که حضور روحانیون در مراکز تربیتی از جمله آموزش و پرورش و دانشگاه ها می تواند به ضرر آنها و به نفع پیشبرد اهداف دین باشد. لذا از همان اول نیز به اقدامات ترور و حذف شخصیتی معلمانی چون مطهری و بهشتی و رجایی و ... زده اند.

از نظر تاریخی نیز می بینیم که تا اواخر قرن سیزدهم میلادی نظام آموزش علوم اسلامی، که همان نظام آموزشی حوزه های علمی امروز است، تداوم داشت و به نظر می رسد یگانه نظام آموزشی موجود بود. از ادیبان و شاعران که بگذریم دانشمندان فرهنگ ساز تمدن ایران اسلامی که همگی از سرآمدان علوم طبیعی ریاضی هیئت زمین شناسی معماری فیزیک و سایر علوم بودند، به سبک حوزویان درس خوانده اند.^{۱۰}

اما پس از آنکه سیستم جدید آموزشی در ایران پی ریزی شد و تدریس فیزیک جغرافیا، ریاضیات و امثال اینها به صورت کلاسیک آغاز شد، متأسفانه روحانیان به خاطر نگرانی ای که از آمدن فرهنگ غرب داشتند، در مقابل این گونه دروس موضع گرفتند. از سویی دانش آموختگان غرب، عقب افتادگی ایرانیان در دوره قاجار را محصول نظام آموزشی سنتی می دانستند. این همه باعث شد فراگیری علم، دو سبتمی شود

۷ خامنه ای، سید علی؛ دیدار با فضلا و طلاب نخبه حوزه علمی قم، ۱۳۸۹/۸/۳.

۸ همان؛ دیدار با وزیر، معاونان و مدیران آموزش و پرورش سراسر کشور، ۱۳۸۷/۵/۳.

۹ شکوهی، غلامحسین؛ «مبانی و اصول آموزش و پرورش»، ص ۱۱.

۱۰ ایزدی، مصطفی؛ روحانیت به کجا می رود؟! مجله بازتاب اندیشه، شماره ۲۹ ص ۶۱.

و تحصیل کرده های جدید تحت عنوان روشن فکر صف خود را از تحصیل کرده های حوزه های علمیه جدا کنند.^{۱۱}

بنابراین اهمیت بحث، درباره موضوع انتخاب شده این رساله بیشتر خواهد شد. وقتی به یاد بیاوریم که نظام جمهوری اسلامی خود را به عنوان یک الگوی همه جانبه اسلامی نه تنها در خود ایران بلکه برای همه کشورهای اسلامی معرفی می کند. الگوهای برتر ارائه شده در این نظام، زمینه های تعامل نهادهای دینی و آموزش و پرورش در سایر کشورها را فراهم می آورد.

بنابراین بحث از وضعیت فعلی حضور روحانیت در عرصه آموزش و پرورش و شناساندن وضعیت مطلوب این حضور با بررسی نقاط قوت و ضعف هم برای حوزه و هم برای آموزش و پرورش مهم خواهد بود، تا بتوانند این رسالت عظیم را در جهت ایفای نقش الگو سازی اسلامی در همه زمینه ها از جمله حوزه های تربیتی و آموزشی هم برای ایران عزیزمان و هم دیگر کشورهای اسلامی به سرانجام رسانند.

تأکیدات مقام معظم رهبری نیز در اهمیت آموزش و پرورش و تأکید بر حضور حوزویان در این نهاد مهم و بزرگ فرهنگی، قطعاً نلانی فراگیر از آنچه تاکنون صورت گرفته می خواهد، تا جایی که ریاست هر دو سازمان نیز بر این موضوع تأکید دارند و بر اجرای آن اصرار می کنند.

۳- پیشینه تحقیق

ارتباط بین حوزه و آموزش و پرورش از سابقه دیرینه ای برخوردار است. از همان زمانی که انقلاب اسلامی ایران به وقوع پیوست، علمایی چون شهید بهشتی، شهید مفتح، شهید مطهری و دیگر بزرگان از حوزه و دانشگاه به این مهم پرداخته اند و در جلسات، سخنرانی ها و نوشته هایشان اشاره هایی کرده اند. در زمینه تربیت دینی و شیوه های تربیتی هم در آموزش و پرورش و هم در نظام روحانیت، کتاب ها و مقالات فراوانی به رشته تحریر در آمده است و همچنین در زمینه آسیب شناسی در دو نظام آموزش و پرورش و حوزه نیز آثاری وجود دارد. از جمله این آثار می توان به کتاب «الگوی حضور» نگاهی به سیره شهید بهشتی در عرصه تعلیم و تربیت، نوشته حسین رودسری اشاره کرد که به بررسی نظرات شهید دکتر بهشتی به مساله آموزش و پرورش می پردازد. نویسنده در فصل چهارم کتاب با عنوان «مسئولیت و نظارت روحانیت انقلابی و اصیل» موضوعاتی چون مسئولیت پذیری روحانیت متعهد و انقلابی و اداره کنکور، نظارت روحانیت مسئول و آگاه از منظر شهید بهشتی، ضرورت حضور روحانیت در صحنه از منظر شهید بهشتی، شهید بهشتی و روحانیت و... اشاره کرده است.

فصل پنجم این کتاب با عنوان «ایده های جدید آموزشی» است که در آن موضوعاتی از قبیل: اولین مدرسه ای که از سوی شهید بهشتی تأسیس شد، علت تأسیس دبیرستان دین و دانش قم، پذیرش طلاب و... مطرح شده است.

در فصل هفتم کتاب، عنوان «مشارکت و تدوین و تألیف کتاب های درسی» مطرح شده است که موضوعات آن: شهید بهشتی و تألیف کتاب های درسی تعلیمات دینی، شیوه تدوین و تنظیم مباحث کتاب درسی، مفاد و محتوای تألیف، تأثیر تألیف دروس تعلیمات دینی در فکر دانش آموز و... عنوان شده است. فصل هشتم این کتاب، آسیب های تعلیم و تربیت دینی از منظر شهید بهشتی است که آسیب های تعلیم و تربیت دینی در زمینه ها و محیط، آسیب های تربیت دینی در حوزه منابع و محتوا، آسیب های تربیت دینی در حوزه مربیان و... بیان شده است.

در برخی از نشریات نیز عناوینی تحت موضوع تربیت دینی یا نگاه به آموزش و پرورش، بافت می شود. به عنوان نمونه، مقاله ای در نشریه معرفت به چاپ رسیده است، تحت عنوان «تبیین جایگاه تربیت دینی در ساختار نظام آموزش و پرورش»^{۱۱} که نویسنده آن سعی کرده که در قالب سؤالاتی از حضور کارشناسان محترم این رشته به نتیجه مورد نظر خود برسد.

در چند سال اخیر نیز با تاسیس مرکزی به نام ستاد همکاری های حوزه های علمیه و آموزش و پرورش، بحث های جدی تری درباره ارتباط حوزه و آموزش و پرورش، میان بررگان و متولیان این دو نهاد مطرح شده که البته بعد از گذشت چند سال نقاط ضعف و قوت طرح های مطرح شده بیشتر خود را می نمایانند.

اما آنچه این رساله را متمایز می سازد، این است که نگارنده سعی خود را معطوف می دارد تا ضمن واکاوی مجدد نقش و کارکردهای این دو نهاد آموزشی و پرورشی، با بهره گرفتن از سخنان مسئولان حوزه علمیه و وزارت آموزش و پرورش و با مراجعه مجدد به قوانین وضع شده در این دو نهاد، به آشنایی بیشتر و چگونگی تعامل این دو نهاد در وضعیت و شرایط موجود و تعامل بیشتر روحانیت در عرصه آموزش و پرورش در حالت مطلوب بپردازد و با شناسایی کاستی ها و ضعف هایی که تاکنون مشاهده شده، راه حل هایی را نیز ارائه دهد.

از طرفی سعی شده است تا در لابه لای متون و قوانین موجود، به جنبه های عملی تر کردن حضور و نقش روحانیون به عنوان یک نهاد دینی در نظام آموزش و پرورش اسلامی کشور ما پرداخته شود.

۴- اهداف و فواید تحقیق

همواره دغدغه علمای دینی در قالب نهاد روحانیت که در حوزه‌ها مشغول به خدمات علمی و دینی هستند، جهت دهمی به افکار و پرورش انسان‌های متعهد و مذهبی و مقید به دستورات سازنده دین می‌باشد. اینان چون مسیر صراط مستقیم را دیده‌اند و از برکات و آثار و نتایج آن آگاه هستند، وظیفه انسانی خود می‌دانند تا دیگران را نیز با دعوت به قرار گرفتن در این صراط به هدف اصلی خلقت رهنمون سازند. لذا همواره در جستجوی بستری برای پیاده‌سازی احکام و شریعت حقه الهی می‌باشند.

از طرفی در نظام آموزش و پرورش نیز همواره معلمان و مسئولانی هستند که سرسپردگی به دین ناب اسلام را به عنوان راهمای هدایت بخش و متعالی تربیت انسان‌ها در جهت حرکت انسان‌ها به سمت فطرت پاک الهی خودشان می‌دانند. اینان مسلم می‌انگارند، ظرفی را که از مایع پاک و زلال پر نکنیم، طبیعتاً یا خالی و بلا استفاده خواهد ماند و یا مایعی مات و ناپاک جایگزین آن خواهد بود. اینان نیز در جستجوی افرادی هدایت یافته هدایت‌گر هستند که بتوانند فرزندان این مرز و بوم را به ایشان بسپارند تا به نمونه‌ای از انسان‌های تربیت یافته مد نظر اسلام در آورند.

بنابراین اگر تعامل بیشتری بین دو نهاد حوزه و آموزش و پرورش صورت پذیرد و هر چه بهتر و بیشتر در نزدیک کردن ساختارها و اهداف و مجریان تربیتی حوزوی و آموزش و پرورش تلاش شود، نمره اش به همه جامعه نهاتر خواهد شد.

هدف از این رساله نیز همان خواهد بود که با نگاهی موشکافانه و آسیب‌نگر به بررسی شرایط و وضعیت این تعامل پرداخته تا شاید چراغ راه روشنی باشد در جهت استفاده هم‌حوزویان به خاطر آشنایی و ایجاد انگیزه بیشتر برای ورود به این عرصه و هم آموزش و پرورش کشور تا ضمن آشنایی با مسئولیت این بار سنگین، زمینه تعامل بیشتر و بهتر با علمای دینی با هدف کاهش آسیب‌ها و موانع موجود برای ارتقا و رسیدن به سطح مطلوب فراهم نمایند.

براین‌براین هدف اصلی رساله در قالب سه هدف فرعی قابل تبیین می‌باشد.

۱- آشنایی بیشتر و بهتر روحانیت معزز و طلاب مشغول به تحصیل با نهاد آموزش و پرورش، با ترسیم وضعیت موجود و چگونگی تعامل با آموزش و پرورش و در نظر گرفتن وضعیت مطلوب از حضور روحانیت در این عرصه در راستای ایجاد شناساندن و ایجاد انگیزه برای فعالیت بیشتر در نهاد آموزش و پرورش.

۲- آشنایی مدیران و کارکنان و معلمان و حتی دانش‌آموزان در آموزش و پرورش یا حوزه علمیه و نحوه تعامل و توجه به نقش و جایگاه روحانیت، با بررسی وضعیتی که اکنون در نظام آموزش و پرورش

وجود دارد و ایجاد انگیزه جهت رفع موانع و آسیب‌ها برای رسیدن به یک وضعیت مطلوب از تعامل این نهاد با حوزه‌های علمی.

۳- ارائه راهکارهایی جهت استفاده مراکز برنامه ریز این دو حوزه با تاکید بر کاهش آسیب‌ها و رفع

موانع.

۵- سوالات تحقیق

سوال اصلی:

آسیب‌ها و راهکارهای ارتقاء نقش روحانیت در آموزش و پرورش چیست؟

سوالات فرعی:

- ۱- وضعیت حضور فعلی حوزه‌های علمیه در نظام آموزش و پرورش کنونی چگونه است؟
- ۲- وضعیت مطلوب از حضور روحانیت در نظام آموزش و پرورش در تعامل با یکدیگر به چه صورتی باید باشد؟
- ۳- آسیب‌هایی که تاکنون از بابت حضور یا عدم حضور روحانیون در آموزش و پرورش وجود داشته چه می‌باشد؟ و چه آسیب‌هایی قابل تصور است؟
- ۴- راهکارهای پیشنهادی جهت کاهش آسیب‌ها و ارتقاء نقش روحانیون در آموزش و پرورش چه می‌باشد؟

۶- روش تحقیق

روش نگارنده در این رساله این بوده است تا بر مبنای توصیف وضعیت هر دو نهاد، یعنی نهاد حوزه های علمیه و نهاد آموزش و پرورش، با رویکرد نقش و جایگاه روحانیون در آموزش و پرورش، بتواند ضمن شناساندن واقعیت از وضعیت موجود، تحلیلی برای دستیابی به وضعیت مطلوب ارائه نماید.

بنابراین آن قسمت از این تحقیق، تا آنجا که به بررسی وضعیت فعلی حضور روحانیت در آموزش و پرورش می پردازد، با رویکرد توصیفی است که بر مبنای آن کارهای صورت پذیرفته در هر دو نهاد را جهت تعامل با یکدیگر بررسی می نماید و آن قسمت که به بررسی وضعیت مطلوب و آسیب شناسی آن انجام داده و به ارائه راهکارهایی می پردازد، با رویکرد تحلیلی می باشد که با بهره گیری از کلام بزرگان هر دو نهاد، پیشنهادهایی برای رسیدن به وضعیت مطلوب ارائه گردید.

در مقام گردآوری اطلاعات نیز تدوین این رساله بر اساس مطالعات کتابخانه ای می باشد که از اسناد نوشتاری در فضای کتابخانه ای و مجازی، بانک های اطلاعاتی، سایت های اینترنتی معتبر از مراکز مرتبط با این دو نهاد استفاده شده است.

همچنین از طریق مراجعه به مراکز مرتبط حوزه های علمیه و آموزش و پرورش، سناد همکاری های حوزه و آموزش و پرورش استان ها و مدارس وابسته به حوزه های علمیه ضمن مستند سازی اسناد و مدارک از آیات قرآن کریم و روایات ائمه معصومین (علیهم السلام) و فرمایشات حضرت امام خمینی (قدس سره الشریف) و امام خامنه ای (مد ظله العالی) نیز در جاهایی که نیاز بود، بهره برداری شده است.